

—No estaràs pas malalta o dèbil?

—No, tan sols cansada.

Ella avançà cap a la finestra i restà parada, mirant enfora. Gabriel callà un altre cop i després, sentint-se cada cop més insegur, digué abruptament:

—Per cert, et volia dir una cosa, Gretta!

—De què es tracta?

—Saps aquest pobre xicot, Malins? —digué ràpidament.

—Sí, què li passa?

—Doncs, pobre xicot, és bona persona, després de tot —continua Gabriel amb veu forçada—. M'ha tomat el sobirà que li vaig deixar, i realment no m'ho esperava. És una llàstima que no es mantingui allunyat d'aquell Browne, perquè no és un mal xicot, realment.

Ara tremolava d'enuig. Per què semblava tan absorta? No sabia per on començar. Potser també ella estava enutjada per alguna cosa? Si almenys es girés cap a ell o s'hi atansés per iniciativa pròpia! Agafar-la en aquell estat fóra una brutalitat. No, primer calia que en els seus ulls s'hi encengués algun caliu. Hauria volgut ser capaç de capgirar el seu estrany humor.

—Quan li vas deixar la lliura? —demanà ella, després d'una pausa.

Gabriel féu un esforç per evitar d'esclatar en impropis contra aquell estabornit del Malins i la seva lliura. Es moria de ganes d'implorar-li de tot cor, d'estrènyer el seu cos, de posseir-la. Però digué:

—Oh, per Nadal, quan obrí aquella botigueta de postals al carrer Henry.

—Estava tan amarat de ràbia i desig que no la va sentir quan se li atansà des de la finestra. Es parà al seu davant per un instant, tot esguardant-lo d'una manera estranya. Després, de sobte, alçant-se de puntetes i recolzant lleugerament les mans a les seves espatlles, el besà.

—Ets tan generós, Gabriel —digué.

Gabriel, tremolant de delit amb aquella besada inesperada i el to curiós de la seva frase, li passà la mà pels cabells i els acaronà, gairebé sense tocar-los amb els dits. La rentada els havia deixat fins i brillants. El seu cor vessava de felicitat. Just quan ell ho estava desitjant més intensament ella se li havia atansat per iniciativa pròpia. Potser els seus pensaments havien seguit els d'ell. Potser havia sentit el desig imperuós que hi havia en ell, i llavors s'havia fet més complaent. Ara que ella havia cedit amb tanta facilitat, es preguntava el perquè de tanta inseguretat.

Es quedà quiet, amb el cap d'ella entre les mans. Després, passant un braç ràpidament entorn del seu cos i apropant-la, digué suaument:

—Gretta, estimada, en què estàs pensant?

Ella no respongué ni es deixà anar dins la seva abraçada. Ell repetí, suaument:

—Dignes-m'ho, Gretta. Em sembla que sé què és el que et passa. Ho sé?

De primer no respongué. I llavors, digué esclatant en plors:

—Oh, penso en la cançó, *La noia d'Aughrim*.

Ella es desféu de l'abraçada i corregué cap al llit i, passant els braços a través dels barrots de la capçalera, amagà la cara. Gabriel restà immòbil per un moment tot

astorat i després anà al seu darrere. En passar per davant del mirall del vestidor copsà la seva pròpia imatge de cos sencer, la pitrera de la camisa ampla i plena, la cara, l'expressió de la qual sempre el sorprenia una mica quan es veia al mirall, i el guspireig de les seves ulleres de muntura daurada. S'aturà unes passes abans d'arribar al seu costat i digué:

—Què passa amb la cançó? Per què et fa plorar?

Ella aixecà el cap i s'eixugà els ulls amb el dors de la mà com una criatura. Ell parlà amb un to més amable del que hauria volgut:

—Per què, Gretta? —preguntà.

—Penso en una persona de fa molts anys que acostumava a cantar aquesta cançó.

—I qui era la persona de fa molts anys? —demanà Gabriel, somrient.

—Era una persona que jo coneixia a Galway quan vivia amb la meua àvia —digué.

El somriure s'esborrà de la cara de Gabriel. Una ràbia fosca s'arruà un altre cop al fons del seu cap i el foc fosc del seu desig començà a brillar rabiosament per les seves artèries.

—Algú de qui estaves enamorada? —demanà irònicament.

—Era un noi que jo coneixia —respongué— que es deia Michael Furey. Ell cantava aquesta cançó, *La noia d'Aughrim*. Era molt delicat.

Gabriel restà silenciós. No volia que ella es pensés que sentia cap curiositat envers aquell noi tan delicat.

—El puc veure amb tanta claredat —digué després

d'un moment—. Els ulls que tenia: uns ulls grans, foscos! I una expressió, una expressió en aquells ulls!

—I doncs, n'estàs enamorada? —digué Gabriel.

—Sortíem junts a passejar —digué ella— quan jo era a Galway.

Un pensament travessà la ment de Gabriel.

—Potser és per això que volies anar a Galway amb la noia Ivors? —digué fredament.

Ella se'l mirà sorpresa:

—Per a què?

El seu esguard incomodà Gabriel. Arronsà les espatlles i digué:

—Com ho puc saber? Per veure'l, potser.

Ella apartà la mirada enllà cap al raig de llum i la finestra en silenci.

—És mort —digué finalment—. Morí quan només tenia disset anys. No és una cosa terrible morir tan jove?

—Què feia? —demanà Gabriel, encara amb ironia.

—Treballava a les instal·lacions del gas —digué ella.

Gabriel se sentí humiliat pel descercat de la seva ironia i per l'evocació d'una figura així d'entre els morts, un noi del gas. Mentre ell era ple del record de la seva vida secreta amb ella, ple de tendresa i de joia i de desig, ella l'estava comparant mentalment amb un altre. De sobre s'avergonyí de si mateix. Es veié ell mateix com un ésser ridícul, que feia de noi dels encàrrecs per a les seves tantes, un sentimental nerviós i benintencionat, discursant per a la gent vulgar i idealitzant un desig que feia riure, el pobre fatu que havia copsat d'una llambregada al mirall uns instants abans. Instintivament es posà més d'esquena

a la llum no fos cas que ella s'adonés de la vergonya que li cremava al front.

Intentà mantenir el to d'interrogatori fred, però la seva veu sonava humil i indiferent quan parlà:

—Suposo que t'estimaves aquest Michael Furey, Gretta —digué.

—Érem molt amics, llavors —digué ella.

La seva veu sonava apagada i trista. Gabriel, adonant-se en aquell moment que era absurd d'intentar portar-la allà on ell volia, acaronà una de les seves mans i digué, també amb tristesa:

—I de què va morir tan jove, Gretta? Tísic, potser?

—Em sembla que morí per mi —respongué.

Un terror indefinit assaltà el Gabriel en sentir aquesta resposta, com si, just en el moment en què s'esperava triomfar, un ésser impalpable i venjador es dirigís contra ell, arplegant forces contra ell en el seu món indefinit. Però féu un esforç racional per alliberar-se'n i continuà acariciant-li la mà. No li féu més preguntes, perquè tenia la impressió que li ho diria tot per ella mateixa. La mà d'ella era càlida i humida: no responia a la seva carícia, però seguí acaronent-la com si fos aquella primera carta que rebé un matí de primavera.

—Era l'hivern —digué ella—, cap als inicis de l'hivern quan jo estava a punt d'anar-me'n de casa l'àvia per venir aquí al convent. I en aquell moment ell estava malalt a la pensió de Galway i no el deixaven sortir, i havien escrit a la seva família a Oughterard³⁸. Digueren que s'estava debilitant, o una cosa semblant. Mai no ho he sabut ben bé.

Callà un moment i sospirà.

—Pobre xicot —digué—. N'estava molt, de mi, i era un noi tan gentil. Acostumàvem a sortir plegats a passejar, saps, Gabriel, com es fa al camp. Hauria après a cantar si no arriba a ser per la seva salut. Tenia molt bona veu, pobre Michael Furey.

—Sí; i què va passar?— demanà Gabriel.

—Aleshores quan arribà el moment d'anar-me'n de Galway i venir al convent, ell estava pitjor i no em van deixar veure'l; li vaig escriure una carta dient-li que me n'anava a Dublín i que tornaria a l'estiu, i que esperava que llavors estaria millor.

Callà un moment per dominar la seva veu, i després prosseguí:

—Llavors, la nit abans que me n'anés, jo era a casa l'àvia a Nuns' Island³⁹, fent les maletes, i vaig sentir que algú llançava pedretes a la finestra. La finestra era tan mullada que no podia veure res, i vaig córrer a baix tal com anava i em vaig esquitllar al jardí del darrere i allí hi havia el pobre xicot, al fons del jardí, tremolant.

—I no li vas dir que se'n tornés? —demanà Gabriel.

—De seguida li vaig implorar que se n'anés cap a casa i li vaig dir que es moriria amb aquella pluja. Però digué que no volia viure. Encara veig els seus ulls, encara, encara! Estava dret al final del mur on hi havia un arbre.

—I se'n tornà cap a casa? —demanà Gabriel.

—Sí, se n'anà a casa. I quan tan sols feia una setmana que jo era al convent va morir i l'enterraren a Oughterard, d'on era la seva família. Oh, el dia que ho vaig saber, que era mort!

S'aturà, ofegada pels plors, i vençuda per l'emoció,

s'arraulí al llit bocaterrosa, sanglotant al cobertor. Gabriel sostingué la seva mà una estona més, irresolut, i després, temorós de ser un intrús en el seu dolor, la deixà caure suaument i caminà silenciosament cap a la finestra.

Ella s'adormí de seguida.

Gabriel, recolzat a la paret, esguardà per uns instants sense ressentiment els seus cabells desfets i la seva boca entreoberta, tot escoltant la seva respiració profunda i pausada. Així que hi havia hagut una història romàntica en la seva vida: un home havia mort per la seva causa. Ara gairebé no li sabia greu pensar fins a quin punt, ell, el seu marit, tenia tan poca importància a la vida d'ella. Se la mirà mentre dormia, com si mai no haguessin viscut junts com marit i muller. Fixà una mirada penetrant en la seva cara i en els seus cabells: i, mentre es preguntava com devia ser llavors, a l'època de la bellesa juvenil, una commiseració estranya, amical, envers ella envai la seva ànima. No li agradava dir-se ni a si mateix que el seu rostre ja no era bell, però sabia que ja no era el rostre pel qual Michael Furey havia afrontat la mort.

Potser ella no li havia explicat tota la història. Els seus ulls es traslladaren a la cadira on ella havia deixat caure part de la seva roba. La cinta d'uns enagos s'arrossegava per terra. Una botina havia quedat dreta, amb la part flexible caiguda: la seva companya jeia al seu costat. Rememorà la tempesta emocional per la qual havia passat una hora abans. Què era el que l'havia provocada? El sopar de les tietes, el seu discurs estúpid, el vi i el ball, les bro-

mes quan es digueren els adéus al vesíbul, el plaer de la passejada al llarg del riu sobre la neu. Pobra tieta Julia! Ella també seria aviat una ombra amb l'ombra de Patrick Mor-kan i el seu cavall. Havia copsat aquella ombra mortal a la seva cara per uns instants mentre cantava *Vestida de núvia*. Potser aviat tornaria a seure a la mateixa sala, vestit de negre, amb el barret de copa als genolls. Els estors estarien abaixats i la tieta Kate seuria al seu costat, plorant i sonant-se el nas i explicant-li com havia mort la Julia. Ell faria un esforç per trobar les paraules que la poguessin consolar, i al final tan sols en trobaria de buides i inútils. Sí, sí: no trigaria gaire a passar.

L'aire de l'habitació li va fer venir un calfred. S'estirà amb cura sota els llençols i jagué al costat de la seva dona. D'un en un, tots s'anaven convertint en ombres. Millor passar valerosament cap a l'altre món, en plena glòria d'una gran passió, que apagar-se i pansir-se lentament amb els anys. Pensà en com ella que jeia al seu costat havia mantingut amagat al seu cor durant tants anys aquell record dels ulls del seu amant quan li digué que no volia viure.

Se li ompliren els ulls de llàgrimes. Mai una dona no l'havia fet sentir-se així, però sabia que d'aquell sentiment se'n deia amor. Li vingueren més llàgrimes als ulls i en la mitja foscor imaginà que veia la figura d'un home jove, dret sota un arbre degotant. Hi havia altres figures a l'entorn. La seva ànima havia penetrat en l'àmbit on sojornen les hosts immenses dels morts. Encara que no la comprenia, tenia consciència de la seva presència, atzarosa i vacil·lant. La seva pròpia identitat es fonia en un món

incert i gris: i també el món sòlid que aquests morts havien propiciat i viscut es diluïa i desapareixia lentament.

Es girà cap a la finestra en sentir uns tocs lleugers als vidres. Tornava a nevar. Esguardà endormiscat com queien els flocs, platejats i foscos, obliquament contra la claror del llum. Li havia arribat el moment d'empresonar el seu viatge cap a l'oest. Sí, els diaris tenien raó: hi havia neu a tot Irlanda. La neu queia pertot arreu a les planes fosques del centre, als turons pelats, queia suauement sobre el Bog of Allen⁴⁰, i més enllà, cap a l'oest, queia suau sobre les aigües fosques i ferotges del Shannon⁴¹. I també queia pertot arreu al cementiri solitari a dalt del turó on era enterrat Michael Furey. La neu jeia amuntegada sobre les creus tortes i sobre les làpides, sobre les llances de la porteta, sobre els esbarzers secs. La seva ànima s'evanidia lentament mentre sentia com la neu s'estenia suauement per tot l'univers i s'estenia suau com un últim sospir, sobre tots els vius i els morts.

NOTES

1. Stoney Batter: carrer que dona nom a un barri del nord-oest de Dublín.
2. Usher Island: moll del riu Liffey, al sud-oest de Dublín.
3. Haddington Road: església catòlica de Haddington Road, al barri elegant al sud del riu.
4. Sala de concerts molt coneguda al sud del riu.
5. Kingstown i Dalkey: barris elegants al costat del mar, al sud de la ciutat.

6. Parròquia d'Adam i Eva: nom popular de l'església franciscana al Merchant's Quay, a prop d'Usher's Island.

7. *Irish Melodies*, de Thomas Moore (1779-1852), poeta irlandès molt popular entre els nacionalistes a l'època victoriana. R. Ellman relaciona un d'aquests poemes «O, Ye Dead!» amb el present relat escrit a Trieste:

It is true, it is true, we are shadows cold and won.

And the fair and the brave whom we loved on earth are gone;

But still thus ev'n in death,

So sweet the living breath

of the fields and the flow'rs in our mouth we wandered o'er,

That eve, comdemn'd, we go

To freeze, 'mid Helca's snow,

Would taste it awhile, and think we live once more!

L'any 1905 J. Joyce demanà al seu germà Stanislaus que li enviés la lletra d'aquest poema, convertit en balada; Joyce la cantava.

(És cert, és cert, som ombres fredes i derrotades./ I els justos i els valents que estimàrem a la terra ja no hi són;/ però fins i tot aquests des de la mort,/ tan dolç és l'alè de la vida/ dels camps de les flors als nostres llavis quan somriem a passejar,/ que nosaltres els condemnats aniríem/ a glaçar-nos entre les neus de l'Helca,/ tan sols per tastar-la uns instants i pensar que som vius encara.)

8. Monkstown: poblet al sud-est de la ciutat, al costat de la platja. Era un lloc de residència elegant a l'època.

9. Merrion: poblet en el camí de Dublín a Monkstown.

10. Gutaperxa: material flexible i impermeable elaborat a partir de resines procedents de les Índies Occidentals, molt semblant al cautxú.

11. Christy Minstrels: espectacle musical en el qual apareixien